

(263. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

Reeds sedert langen tijd wordt het steenhoudersbedrijf aangemerkt als een voor de gezondheid zeer schadelijk bedrijf. In tal van geschriften, waarin op verschillende tijden dit onderwerp is behandeld, wordt erop gewezen, dat de steenhouders in den regel vroegtijdig aan ziekten der ademhalingswerktuigen te gronde gaan.

Een duidelijk beeld van de groote sterfte onder de steenhouders hier te lande geven de betreffende cijfers in het verslag over 1903 en 1904 van den inspecteur van den arbeid in de (toenmalige) 7e inspectie ¹⁾ en de cijfers gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek ²⁾. Tot dezelfde uitkomsten voeren de onderzoeken, ingesteld door Dr. S. ELIAS, te Rotterdam naar den gezondheidstoestand van en de sterfte onder de steenhouders in die gemeente ³⁾.

Uit de verkregen cijfers, blijkt duidelijk de groote sterfte onder de steenhouders beneden 50 jaar in verreweg de meeste gevallen aan ziekte der ademhalingswerktuigen, in het bijzonder tuberculose, terwijl bovendien nog het uitgebreide onderzoek, dat van wege eene commissie uit verschillende technische vereenigingen hier te lande werd ingesteld en waarvan het rapport in 1910 verscheen ⁴⁾, duidelijk het veelvuldig voorkomen van deze ziekte onder de steenhouders aantoonde.

De zoo ongunstige gezondheidstoestand der steenhouders werd vroeger geheel op rekening gesteld van de inademing van het steenstof en de ongunstige inwerking daarvan op strottenhoofd, luchtpijp en longen. Latere onderzoeken echter schijnen grond te geven voor de meening, dat dit niet de eenige

¹⁾ Vgl. aldaar bladz. 120 en v., in het bijzonder de cijfers medegedeeld op bladz. 126.

²⁾ Blijkens de „Statistiek van de sterfte onder de mannen, met onderscheiding naar het beroep en in verband met leeftijd en doods oorzaken, in de jaren 1896—1900”, (n°. LXXII van de Nieuwe Volgreeks 1906) was voor de beroepsgroep „fabricage van marmerwaren, marmerslijpers, molensteenschepers steenhouders en steenkloppers (bikkers)” het sterftcijfer per jaar per 1000:

voor de leeftijdsklasse 23—35 jaar 14,57, voor de leeftijdsklasse 36—50 jaar 21,51.

Eerstgenoemd cijfer was het hoogste, het laatste cijfer op twee na het hoogste van alle der 96 onderzochte beroepsgroepen. Het cijfer voor de doodsoorzaak „chronische ziekten der ademhalingswerktuigen” was voor deze groep 1,92, wederom op twee na het hoogste van de 96 onderzochte groepen.

³⁾ S. ELIAS „Iets over steenhouders en hun vak”, academisch proefschrift 1909. Men vergelijk ook L. HEIJERMANS, „Handleiding tot de kennis van de beroepsziekten 1908”.

In Duitschland zijn onderzoeken ingesteld o. a. door SOMMERFELD, vgl. zijn „Handbuch der Gewerbekrankheiten”, blz. 181 vlg.

⁴⁾ „Steenhoudersarbeid en steenhoudersziekte”.

Rapport van een commissie bestaande uit afgevaardigden van de Vereeniging van Delftsche ingenieurs, de Maatschappij tot bevordering der bouwkunst, het Genootschap „Architectura et Amicitia”, de vakafdeeling voor bouw- en waterbouwkunde van het Koninklijk Instituut van ingenieurs en de Sociaal-technische Vereeniging van democratische ingenieurs en architecten. 1910.

oorzaak is, maar deze mede is te zoeken in den aard van den steenhoudersarbeid zelf. Bij het bewerken van het harde materiaal hetwelk in eene ongunstige, vooroverbogen houding van het lichaam geschiedt, wordt niet alleen van de armspieren, maar ook van die van den nek, den rug en de geheele borstkas veel geëischt, terwijl de schok, die de hand ondervindt, welke den beitel hanteert, op de borstkas en de longen voortgeplant wordt. De hierdoor veroorzaakte vermoeidheid schijnt het individu minder weerbaar te maken in den strijd tegen ziektekiemen, terwijl de dreuning en schokken, die de arbeiders ondervinden bij de bewerking van de steen, een ongunstigen invloed schijnen te oefenen op het verloop van bestaande tuberculose.

Tot het tegengaan van deze voor de gezondheid schadelijke invloeden bevat de bestaande wetgeving geen voldoende voorschriften, hetgeen reeds daaruit blijkt, dat de Arbeidswet niet van toepassing is ten aanzien van arbeid van mannen boven 16 jaren, terwijl de Veiligheidswet alleen voorschriften bevat ten aanzien van fabrieken en werkplaatsen, waar een krachtwerktuig of oven wordt gebezigd of 10 of meer personen plegen te verblijven, zoodat de kleinere steenhoudersrijen, welke het grootst in aantal zijn, buiten de werking der wet vallen.

Waar de gevaren, die de steenhouders bedreigen blijkens het voorafgaande van zoo ernstigen aard zijn, schijnt aanvulling der wetgeving op dit punt spoedeisend.

De ondergeteekende heeft daarom gemeend de indiening van het thans aangeboden ontwerp van wet, dat uitsluitend de bescherming der steenhouders ten doel heeft, te moeten bevorderen. Waren de daarin voorgestelde bepalingen opgenomen in een meer omvangrijk plan tot herziening onzer arbeidswetgeving, allicht zou dan vertraging ontstaan in het tot stand komen van deze wettelijke bepalingen.

Bij het samenstellen van het ontwerp is er van uitgegaan, dat, met het oog op den aard der gevaren, waaraan de steenhouders bloot staan, de zorg der Overheid er op gericht moet zijn:

I. te jeugdige en minder krachtige individuen uit het steenhoudersvak te weren;

II. stofverspreiding bij den steenhoudersarbeid zooveel mogelijk tegen te gaan en de nadeelige gevolgen van het stof, dat zich niettemin verspreidt, zoomede andere ongunstige invloeden, die zich bij den steenhoudersarbeid doen gevoelen, te bestrijden door zoowel bij de inrichting der werklokalen als bij het verrichten van den arbeid het belang van de gezondheid zooveel mogelijk te bevorderen;

III. te voorkomen, dat de steenhouders te lang aan den nadeeligen invloed van hunnen arbeid zijn blootgesteld en te groote vermoeidheid bij hen intreedt.

Ter toelichting van deze beginselen, waarop het ontwerp rust en de wijze, waarop zij zijn uitgewerkt, moge het volgende worden vermeld.

ad I. De aard der schadelijke invloeden, waaraan steenhouders bloot staan, wijst er op, dat te jeugdige en minder krachtige personen, daaraan geen voldoende weerstand zullen kunnen bieden. Schrijvers, die zich met een onderzoek naar den gezondheidstoestand van steenhouders hebben bezig gehouden, zijn dan ook van oordeel, dat slechts krachtige en gezonde personen van niet te jeugdigen leeftijd tot dit vak behooren te worden toegelaten. ¹⁾

Volgens het ontwerp zal dan ook in overeenstemming met het bepaalde in art. 2 sub C van het Koninklijk besluit van 10 Augustus 1909 (*Staatsblad* n°. 290) geen steenhoudersarbeid mogen worden verricht door personen beneden 14 jaren, welke leeftijdsgrens, ook in verband met de eischen der vakopleiding is aangenomen. Zij, die deze leeftijdsgrens overschreden hebben, zullen tot dien arbeid niet mogen worden toegelaten,

¹⁾ SOMMERFELD t. a. p. blz. 200; ELIAS blz. 62; „Steenhoudersarbeid en steenhoudersziekte” blz. 101 vlg.

Bepalingen tot beveiliging van werklieden bij steenhoudersarbeid.

dan nadat uit een geneeskundig onderzoek is gebleken, dat deze voor hen geen bijzonder gevaar oplevert, waarvan hun een bewijs, eene steenhouderskaart, wordt uitgereikt.

Een steenhouderskaart, uitgereikt aan een arbeider, die den leeftijd van 17½ jaar nog niet bereikt heeft, zal slechts een jaar geldig zijn. Wil zoo een arbeider dus na afloop van dien termijn met den steenhoudersarbeid voortgaan, dan zal hij zich opnieuw aan een geneeskundig onderzoek moeten onderwerpen en bestaat er gelegenheid hem door weigering der kaart te beletten verder dien arbeid te verrichten, indien het onderzoek ongunstige resultaten oplevert. Is echter een arbeider boven genoemden leeftijd tot steenhoudersarbeid toegelaten, dan blijft zijn kaart voor zijn leven geldig en kan verder niet belet worden, dat hij als steenhouwer werkzaam zij. Wel behoudt hij de bevoegdheid, zich telkenjare geneeskundig te doen onderzoeken doch dit onderzoek dient alleen om hem zelf op de hoogte te stellen van zijn gezondheidstoestand, waardoor hij beoordeelen kan, of het voor hem gewenscht is te trachten andere bezigheden te zoeken.

Bij het ontwerpen van deze regeling is de ondergeteekende te rade gegaan dat een volwassen steenhouwer, die eenmaal zijne broodwinning in het vak heeft gevonden, daaruit niet behoort te worden geweerd, ook al zou bij geneeskundig onderzoek blijken, dat hij tegen den arbeid niet bestand ware. De ondergeteekende is teruggedeinsd voor de gevolgen, welke voor volwassen geschoolde werklieden, als steenhouders, verbonden zijn aan een verbod om in hun vak werkzaam te zijn. Van hunne broodwinning beroofd zouden zij, allicht tot ongeschoolden en minder betaalden arbeid hun toevlucht moeten nemen of wel tot arbeid, die, zooal goed betaald, groote krachtsinspanning zou vorderen en waaraan dus voor hen wellicht nog grootere gevaren zouden zijn verbonden, dan uit de beoefening van hun vak zouden voortvloeien.

Deze overwegingen gelden uiteraard niet of althans niet in die mate voor steenhouders, die nog in hunne leerjaren zijn, of nog niet als volslagen werklieden kunnen worden aangemerkt. Het vinden van een andere broodwinning voor hen, die niet ouder zijn dan omstreeks 18 jaar, een leeftijd, waarop zij in den regel nog geen kostwinner voor anderen zullen zijn, zal niet met zoo ernstige bezwaren gepaard gaan als voor ouderen. Deze bezwaren zullen voor hen niet opwegen tegen het gevaar, dat zij loopen, indien zij het steenhoudersvak blijven uitoefenen.

Invoering van deze regeling zonder overgangsbepaling zoude intusschen in strijd zijn met een der beginselen, waarop zij is gegrond. Moesten toch alle steenhouders zich bij het in werking treden der regeling aan een geneeskundig onderzoek onderwerpen, van welks uitslag afhankelijk zou zijn of zij al dan niet voor het vervolg hun vak zouden mogen uitoefenen, dan lijdt het geen twijfel of vele volwassen arbeiders, die in het vak reeds een broodwinning hebben gevonden, zouden van het verrichten van steenhoudersarbeid worden uitgesloten. Daarom bepaalt het ontwerp in art. 31, dat binnen zekeren termijn na het in werking treden der wet eene steenhouderskaart zonder voorafgaand geneeskundig onderzoek zal worden uitgereikt aan hem, die den leeftijd van 18 jaren heeft bereikt en in het bezit is van eene verklaring, afgegeven door het districtshoofd der arbeidsinspectie, blijkens welke de arbeider gedurende een jaar steenhoudersarbeid heeft verricht. Verondersteld wordt, dat hij, die genoemde leeftijdsgrens heeft overschreden en gedurende een jaar het vak heeft uitgeoefend, daarin een middel van bestaan heeft gevonden.

Ad II. Vereischt het groote gevaar, uit de stofverspreiding bij den steenhoudersarbeid voortvloeiende, dat vooral met het oog daarop bijzondere voorzieningen worden getroffen, van niet minder belang is het, dat — waar het een zoozeer voor de gezondheid schadelijk bedrijf geldt — ten behoeve van de arbeiders voorschriften in het leven worden geroepen, die meer in het algemeen beoogen den arbeid onder zoodanige omstandigheden te doen plaats hebben als voor hun welzijn

het meest dienstig zijn. Te meer is dit het geval, nu de Veiligheidswet — gelijk boven werd opgemerkt — op de meeste steenhouderswerkplaatsen niet van toepassing is. Het ontwerp bevat daarom bepalingen, krachtens welke voorschriften gegeven kunnen worden niet alleen tot het tegengaan van stofverspreiding, tot het afvoeren van stof uit de werklokalen en het tegengaan van hinder of nadeel door het stof, maar ook ten aanzien van de afmetingen, de inrichting, de luchtverversching, de verlichting, de reinheid der werklokalen, omtrent het beschikbaar stellen van schaftlokalen en privaten, het verstrekken van goed drinkwater. Daar steenhoudersarbeid dikwijls in de open lucht plaats heeft, bleek het bovendien noodig bepalingen op te nemen ter beschutting van de arbeiders tegen weersinvloeden. Beschermende bepalingen ter voorkoming van ongevallen, konden met het oog op het beperkt aantal werkplaatsen, waarop de Veiligheidswet van toepassing is, evenmin gemist worden. Het zoude toch niet aangaan, nu voor het geheele steenhoudersbedrijf beschermende voorschriften worden gegeven, op dit punt onderscheid te laten voortbestaan tusschen de kleinere en de grootere werkplaatsen. Ten slotte moesten voorzieningen worden getroffen, ten einde te voorkomen, dat de arbeiders, doordien ondoelmatige hulpmiddelen of gereedschappen te hunner beschikking worden gesteld, onder ongunstiger omstandigheden werken, dan noodzakelijk is.

Ad III. De arbeidsduur der steenhouders bedraagt hier te lande met name des zomers veelal 10 à 11 uren per dag, soms meer. (1) Neemt men in aanmerking, dat, zelfs wanneer de practisch mogelijke voorzorgen worden genomen, het steenhoudersbedrijf toch nog tot de schadelijke bedrijven zal blijven behooren, daar afdoende bestrijding van de verspreiding van het nadeelige steenstof bij den arbeid wel niet mogelijk zal zijn, dan is het duidelijk, dat verkorting van den dagelijkschen arbeidstijd, in het bijzonder voor de jeugdige steenhouders, en afwisseling van den steenhoudersarbeid door behoorlijke rustpauzen noodzakelijk de overige beraamde maatregelen moeten aanvullen. Het wetsontwerp beperkt dan ook den arbeidstijd van steenhouders beneden 17 jaren tot 7½ uur en dien van ouderen tot 9 uren per etmaal, terwijl het geen langere onafgebroken werktijden dan van 3 uren toelaat. Na elken werktijd schrijft het een rusttijd van tenminste een half uur voor. Noodzakelijk was het echter als overgangstermijn om tot den gewenschten toestand te geraken een tijdvak van twee jaren aan te nemen, waarin de arbeidsduur van jeugdige steenhouders 8½ en die van de overige 10 uur per etmaal zal mogen bedragen.

Ter voorkoming van te groote vermoeidheid bij de steenhouders, die op grond van hun jeugdigen leeftijd in het bijzonder bescherming behoeven, bevat het ontwerp nog eene bepaling, welke ten aanzien van personen beneden 18 jaren het verrichten van steenhoudersarbeid anders dan tegen tijdloos verbiedt. Eene andere wijze van loonsbetaling, met name het zoogenaamde werken in accoord, prikkelt veelal tot bijzondere krachtsinspanning en behoort daarom, waar jongere arbeidskrachten worden aangewend, niet te worden toegelaten.

De ondergeteekende heeft gemeend zich te moeten onthouden van voorstellen tot het verbieden van het gebruik van bepaalde steensoorten. Wel is naar het oordeel van velen het gevaar aan het bewerken van verschillende steensoorten verbonden niet gelijk en is men veelal de meening toegedaan, dat het bewerken van zandsteen meer nadeelig is dan dat van bijv. hardsteen, doch naar de meening van den ondergeteekende is het om verschillende redenen niet geraten tot zulk een verbod over te gaan. Vooreerst bestaat er onder de medici geen eenstemmigheid over de vraag, waarin in de eerste plaats de oorzaak der zoogenaamde steenhoudersziekte gelegen is, waarmede toch ten nauwste de vraag samenhangt,

(1) Zie het Maandschrift van het Centraal-Bureau voor de Statistiek, 4e jaargang, bijvoegsel bij de 10e aflevering.

Bepalingen tot beveiliging van werklieden bij steenhoudersarbeid.

welke steensoorten zouden moeten verboden worden. Ten tweede is er tot heden geen natuurlijke steen bekend, die de zandsteen — zoowel wat soliditeit als koop prijs betreft — geheel kan vervangen. In de derde plaats zou het verbod tot het bewerken van zoogenaamde gevaarlijke steensoorten het steenhoudersbedrijf in Nederland vrijwel te gronde richten, daar hier te lande voornamelijk de als gevaarlijk te boek staande zandsteen bewerkt wordt. Tot zulk een maatregel zou dan ook naar het oordeel van den ondergeteekende eerst mogen worden overgegaan, indien werkelijk gebleken ware, dat geen enkel afdoend middel ware aan te wenden om de gewraakte misstanden te doen verdwijnen. Dit is evenwel niet het geval en op goede gronden meent de ondergeteekende te mogen aannemen, dat de ontworpen wet in dit opzicht afdoende bepalingen bevat.

Ten aanzien van de in het ontwerp vervatte regeling der strafrechtelijke aansprakelijkheid zij nog aangeteekend, dat behoudens eene enkele uitzondering, aan het hoofd of den bestuurder der onderneming de verplichting wordt opgelegd er voor te zorgen, dat in zijne onderneming de wettelijke voorschriften worden nageleefd. Blijkt dat deze zorg door hem niet is gedragen, dan is hij strafbaar. Met het oog echter op de noodzakelijkheid, dat in grootere ondernemingen het bedrijfs-hoofd veel aan zijn toezicht houdend personeel moet overlaten, wordt dat personeel, voor zoover het met de zorg voor de naleving der wettelijke voorschriften door den werkgever is belast, naast dezen op gelijke wijze aansprakelijk gesteld. Het bedrijfshoofd en zijn opzichthoudend personeel worden echter niet strafbaar gesteld in die gevallen, waarin zij aantoonen, dat niettegenstaande alle redelijkerwijs van hen te vorderen voorzorgen zijn genomen, toch in de onderneming in strijd met de wettelijke voorschriften is gehandeld.

Alvorens tot de toelichting van de artikelen van het wetsontwerp over te gaan, stelt de ondergeteekende er prijs op te verklaren, dat het hem niet ontgaat is, dat de ontworpen beschermende bepalingen aan het steenhoudersbedrijf zware lasten zullen opleggen. Niet alleen zal de invoering van den 9-urigen werkdag een verhooging van het uurloon tengevolge kunnen hebben, maar ook de krachtens de wet vast te stellen voorschriften, waaraan steenhouderswerkplaatsen zullen hebben te voldoen, zullen niet geringe offers eischen. Dientengevolge mag dan ook aangenomen worden, dat de ontworpen maatregelen de bewerking van natuurlijke steen hier te lande duurder zullen maken en tevens bestaat alle grond voor het vermoeden, dat dientengevolge de arbeidsgelegenheid in het steenhoudersbedrijf, dat ten onzent in de laatste jaren toch reeds, zoowel wat de hoeveelheid werk als de geoefendheid der arbeiders betreft, sterk achteruit is gegaan, nog zou verminderen. Voor het grootste deel wordt reeds thans de in ons land gebezigde natuursteen bewerkt ingevoerd; in hoofdzaak geldt dit voor hardsteen en graniet. Daarentegen worden zandsteen, Fransche kalksteen en dergelijke steensoorten thans nog in den regel in ruw behakten vorm ingevoerd en geschiedt de verdere bewerking hier te lande. De vrees is echter alleszins gewettigd, dat ook deze verdere bewerking in het buitenland zou geschieden, wanneer de daarop vallende kosten hier stegen. De prikkel, die thans nog in sommige gevallen bestaat om de afwerking hier te lande te doen plaats hebben doordien de kosten daarvan geringer zijn dan in het land van herkomst der steen, zou worden opgeheven. Hierbij komt, dat de reden, waarom in andere gevallen aan de afwerking der werkstukken hier te lande de voorkeur wordt gegeven en die gelegen is in de kans op beschadiging gedurende het vervoer, al meer en en meer hare betekenis verliest door de toenemende verbetering der verkeersmiddelen.

Ten einde nu te voorkomen, dat de ontworpen regeling ondanks de verbetering, die daarvan voor de gezondheids-toestand der steenhouders te verwachten is, hen in de eerste plaats, maar ook de arbeiders meer in het algemeen, toch nog in eene ongunstige positie zoude brengen door vermindering van

de arbeidsgelegenheid in de hand te werken, is de ondergeteekende in overleg getreden met zijn ambtgenoot van Financiën. Aangenaam is het hem te kunnen mededeelen, dat deze ter afwending van de gevreesde gevolgen der ontworpen wet bereid is bevonden bij de aanstaande tariefsherziening een invoerrecht voor te stellen op bewerkte natuurlijke steen met uitzondering van gezaagde of in het ruw behakte blokken en platen en van straatkeien.

Hierbij moge niet onvermeld blijven, dat de ondergeteekende ook bij zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken een willig oor heeft gevonden voor zijn verzoek om waar mogelijk het vakonderwijs in het steenhouden te bevorderen.

Artikelen.

Artikel 1. Naast het bewerken of afwerken van natuurlijke steen behoort in de begripsomschrijving van „steenhoudersarbeid” te worden melding gemaakt van het bewerken of afwerken van kunststeen, daar dit materiaal voor sommige doeleinden meer en meer in zwang komt en de bewerking daarvan geheel hetzelfde karakter draagt als die van natuurlijke steen.

Voor zoover den ondergeteekende bekend, zijn hier te lande geen toestellen in gebruik, waarmede steen machinaal wordt bewerkt en die met de hand geleid worden. Toch zijn zulke werktuigen in het buitenland niet onbekend en het is niet onmogelijk, dat deze bij de toenemende toepassing der electriciteit ook ten onzent burgerrecht zullen verkrijgen. Naar zich laat aanzien, zullen bij deze wijze van steenbewerking de gevaren voor den steenhouwer niet of niet belangrijk geringer zijn, althans zal daarbij niet minder stof ontstaan dan bij den gewonen steenhoudersarbeid. Deswege is ook de hier bedoelde arbeid in de omschrijving opgenomen.

Bij het nat slijpen, het nat zagen en het polijsten wordt geen stof ontwikkeld. Die werkzaamheden zelve worden niet aangemerkt als schadelijk voor de gezondheid.

Volgens de definitie, welke van „werkplaats” gegeven wordt, zal als zoodanig worden aangemerkt, zoowel eene ruimte, waar slechts korten tijd of een enkele maal steenhoudersarbeid wordt verricht, als eene, waar die arbeid pleegt te worden verricht. Dit scheen gewenscht, omdat het kan voorkomen, dat op eene bepaalde plaats zoo korten tijd steen wordt bewerkt, dat van het plegen verrichten van steenhoudersarbeid bezwaarlijk sprake kan zijn. Inachtneming van de noodige voorzorgsmaatregelen zal ook dan noodig zijn. In het wetsontwerp (art. 6) worden naast „werkplaatsen” genoemd „lokalen”, waar steenhoudersarbeid wordt verricht. Het scheen niet noodig in het ontwerp de bedoeling van deze uitdrukking nader aan te duiden, waar zij geheel in overeenstemming met het spraakgebruik in het ontwerp wordt gebezigd.

Artikelen 2—4. In deze artikelen is uitgewerkt het in het algemeen gedeelte dezer toelichting onder I besproken stelsel betreffende het weren van te jeugdige en te weinig krachtige individuen uit het steenhoudersvak.

In overeenstemming met de hierboven aangegeven regeling der strafrechtelijke aansprakelijkheid, (vgl. bladz. 5) wordt overtreding van art. 2 van het ontwerp niet op zich zelf strafbaar gesteld, maar wordt in art. 4 aan den werkgever de verplichting opgelegd te zorgen, dat, voor zooveel zijne onderneming betreft, eerstgenoemd artikel wordt nageleefd. Opdat blijke, dat hij die verplichting is nagekomen, moet hij aan den inspecteerenden ambtenaar op diens aanvraag ter inzage geven het bewijs van toelating (steenhouderskaart), toebehoorende aan den arbeider, die voor zijne onderneming steenhoudersarbeid verricht. Om aan dat voorschrift te kunnen voldoen, zal hij derhalve geen steenhouwer in dienst kunnen nemen, die niet in het bezit is van eene geldige steenhouderskaart.

Voorkomen moet worden, dat de steenhouderskaart door werkgevers in onderlinge afspraak wordt gebruikt om elkander door het plaatsnemen van aantekeningen of merktekens op de

Bepalingen tot beveiliging van werklieden bij steenhouwersarbeid.

kaart in te lichten omtrent de hoedanigheden van den arbeider, de reden van ontslag en dergelijke omstandigheden. Hiermede houdt het laatste lid van art. 4 verband.

Artikel 5. Voor de toelichting van dit artikel moge worden verwezen naar hetgeen omtrent de hier bedoelde keuringen is aangeteekend in het algemeen gedeelte dezer memorie, bladz. 2 en 3. De uitslag van het hier bedoelde geneeskundig onderzoek wordt aan den arbeider medegedeeld, niet aan den werkgever. Waar de onderzoekende geneeskundige overigens tot geheimhouding van den uitslag van het onderzoek verplicht is, bestaat er voldoende waarborg, dat een ongunstige uitslag geen nadeelige gevolgen voor den arbeider met zich zal brengen.

Artikel 6. Ten aanzien van het hier bepaalde moge worden verwezen naar hetgeen in het algemeen gedeelte dezer memorie ad II is opgemerkt. Te dezer plaatse zij nog het volgende aangeteekend.

Eerste lid sub I. Krachtens het hier bepaalde zullen bij algemeenen maatregel van bestuur bepalingen kunnen worden vastgesteld, waaraan lokalen, waarin steenhouwersarbeid wordt verricht, zullen hebben te voldoen. De bepalingen genoemd onder *a*, *b*, *e* en *f* komen overeen met het bepaalde bij artikel 6 der Veiligheidswet, behoudens dat hetgeen aldaar voorkomt als „de vrije luchtruimte voor elken arbeider in verband met de hoogte van de werklokalen” in het ontwerp aldus is geredigeerd, dat ten aanzien van de hoogte eischen kunnen worden gesteld onafhankelijk van het aantal in het werklokaal arbeidende personen.

De bedoeling van de bepaling onder *c* is o. a. mogelijk te maken, dat de steenhouwers bij hun arbeid in het werklokaal een zoodanigen afstand ten opzichte van elkaar zullen innemen, dat de een geen hinder ondervindt van het door den ander voortgebrachte steenstof. Daartoe behoort het werklokaal voldoende ruimte te bieden.

De bepaling onder *d* hangt, met uitzondering van het voorschrift betreffend de dakbeschiëting, samen met hetgeen voorgeschreven kan worden tot bestrijding van den hinder, die door het steenstof kan worden veroorzaakt. De samenstelling der vloeren en wanden moet zoodanig zijn dat deze behoorlijk met water kunnen worden gereinigd, waarbij de vloer zoodanig moet zijn gebouwd, dat eene voldoende afwatering mogelijk is.

Het voorschrift betreffend de dakbeschiëting bedoelt de arbeiders zooveel mogelijk tegen overmatige warmte te beschutten.

Sub II. Deze bepaling is, behoudens eene redactiewijziging, ontleend aan artikel 6 der Veiligheidswet.

Sub III. a. Krachtens het hier bepaalde zal bijv. kunnen worden voorgeschreven, dat voor steenhouwers, die in de open lucht arbeiden, schutdaken of open werkloosden behooren te worden ingericht.

b. Ter bevordering van de zindelijkheid zal kunnen worden voorgeschreven, dat in het werklokaal en in de schaftlokalen een voldoende aantal spuwbakjes behooren aanwezig te zijn en dat de werklokalen van tijd tot tijd nat behooren te worden gereinigd, terwijl mede het beschikbaar stellen van waschgelegenheden gevorderd zal kunnen worden.

c. Door dit voorschrift zal de werkgever verplicht kunnen worden te zorgen, dat werkstukken bevochtigd zijn, wanneer dit tot stofbestrijding doelmatig wordt geacht; dat uit het werklokaal van tijd tot tijd het losse afval wordt verwijderd en dat de werklieden bij het steenhouwen zekeren afstand ten opzichte van elkaar hebben te bewaren, opdat de een van het door den ander verspreide stof zoo min mogelijk hinder ondervinde. Ook zal op grond van deze bepaling machinale stofafzuiging kunnen worden voorgeschreven.

f. Op grond van dit voorschrift zal b. v. de werkgever kunnen verplicht worden, zitplaatsen voor de werklieden, doel-

matige werktuigen en gereedschappen voor de verplaatsing van zware werkstukken, en hooge doelmatige bokken ter ondersteuning van werkstukken, beschikbaar te stellen.

Krachtens de slotzinsnede van het eerste lid zullen ten aanzien van ieder der onder I, II en III genoemde punten moeten worden in acht genomen de nadere schriftelijke voorschriften, die door het districtshoofd der arbeidsinspectie worden gegeven. Volgens de bepalingen der Veiligheidswet is het districtshoofd niet bevoegd nadere voorschriften te geven ten aanzien van bepalingen betreffende de eischen, waaraan de werklokalen, de schaftlokalen en de privaten hebben te voldoen. De practijk heeft aangetoond, dat ook ten opzichte van deze punten aan de arbeidsinspectie de bedoelde bevoegdheid behoort te worden toegekend.

De nadere voorschriften zullen volgens het ontwerp aan het bedrijfshoofd steeds schriftelijk moeten worden gegeven. In het belang eener nauwkeurige naleving schijnt zulks wenschelijk.

Tweede lid. Waar reeds in een bouwwerk aangebrachte steen nog bewerking ondergaat, zal het veelal van de omstandigheden afhangen, of naleving van de in het eerste lid bedoelde voorschriften kan en moet gevorderd worden. In geen geval zullen ten aanzien van de lokalen, waar steen, die reeds in het bouwwerk is aangebracht, wordt bewerkt, de eischen, in het eerste lid onder I omschreven, kunnen worden gesteld.

Artikel 8. Dit artikel regelt het beroep tegen voorschriften, welke op grond van artikel 6 door het districtshoofd der arbeidsinspectie kunnen worden gegeven. De regeling stemt in hoofdzaak overeen met die, welke in de Veiligheidswet is opgenomen.

Artikel 9. Voor de toelichting van dit artikel moge worden verwezen naar hetgeen omtrent de regeling van den maximum-arbeidsduur en de rusttijden is aangeteekend in het algemeen gedeelte dezer memorie bladz. 4 en 5.

Behalve bepalingen betreffende den maximum-arbeidsduur bevat dit artikel eene regeling van het tijdstip van aanvang en einde van den dagelijkschen werktijd. Het is ongetwijfeld in het belang der arbeiders, dat zoo weinig mogelijk met kunstlicht wordt gewerkt, omdat zelfs bij goed kunstlicht op het werkstuk slagschaduwen worden geworpen, die den arbeid in het bijzonder, wanneer het werkstuk van minder eenvoudigen aard is, zeer verzwaren. Een verbod echter tot het verrichten van steenhouwersarbeid bij kunstlicht zou te ver gaan, omdat het bewerken van steen aan bestaande gebouwen zonder kunstlicht soms niet mogelijk is. Naar het oordeel van den ondergeteekende verdient het daarom aanbeveling, het verrichten van steenhouwersarbeid te verbieden buiten de uren vallende tusschen een kwartier vóór zonsopgang en een kwartier na zonsondergang. Gedurende enkele wintermaanden wordt dan de werktijd ingekrompen van ± 8 uur 's morgens tot ± 4 uur 's namiddags, hetgeen, met inachtneming der verplichte rusttijden, een dagelijkschen werktijd oplevert van 7 uur. Voor de zomermaanden is de bepaling van belang, dat de werkuren zullen moeten vallen tusschen 6 uur 's morgens en 7 uur 's avonds. Bij gemis aan voorschriften in dezen zin zou bij de bekorting van den arbeidsduur, welke het ontwerp voorschrijft, het stelsel van dubbele ploegen kunnen worden ingevoerd, waardoor niet alleen de gelegenheid zou ontbreken de lokalen behoorlijk te ventileren, maar ook de nachtarbeid in de hand zou worden gewerkt.

Artikel 10. Eerste lid. Door het ophangen van eene lijst, vermeldende de nadere voorschriften, die ten aanzien van de onderneming door de arbeidsinspectie zijn gegeven, zullen de arbeiders steeds op gemakkelijke wijze kunnen kennis nemen van hetgeen krachtens die voorschriften behoort te worden nagekomen.

Het bepaalde onder *c* is ontleend aan art. 8 der Veiligheidswet. Het ontwerp wijkt echter van dit wetsvoorschrift af, waar het bepaalt, dat het ophangen van het bedoelde stuk behoort

Bepalingen tot beveiliging van werklieden bij steenhoudersarbeid.

te geschieden ook zonder dat het districtshoofd der arbeidsinspectie daartoe uitdrukkelijk last geeft. Opdat de werklieden zoo goed mogelijk op de hoogte zullen worden gesteld van de gevaren aan den steenhoudersarbeid verbonden en van hetgeen ter vermindering dier gevaren kan worden in acht genomen, zal een exemplaar van de in dit voorschrift bedoelde voorlichting aan hen worden uitgereikt tegelijk met de uitreiking der bewijzen van toelating bedoeld in art. 2 (vgl. het 3de lid van dat artikel, laatste zinsnede).

Tweede lid. Aan den werkgever kan, mits hij het voorschrift voorkomenden in den aanhef van art. 10, in acht neemt, de keus worden gelaten van de plaats, waar de lijsten en de voorlichting moeten zijn opgehangen.

Het districtshoofd der arbeidsinspectie behoort echter bevoegd te zijn eene bepaalde plaats aan te wijzen, waar afschriften of uittreksels ervan moeten aanwezig zijn.

Artikelen 11 en 12. Deze artikelen in verband met het eerste lid van artikel 13 hebben de strekking, de naleving van het bepaalde bij art. 9 te verzekeren. Op de bij artikel 10 bedoelde arbeidslijst moet worden vermeld de regeling der werk- en rusttijden, welke regeling — volgens het derde lid van artikel 11 — niet in strijd mag zijn met het bepaalde bij artikel 9.

Vermelding op de arbeidslijst van de namen der personen, beneden den leeftijd van 17 jaar, die voor de onderneming steenhoudersarbeid verrichten, is wenschelijk, omdat voor hen een kortere maximum-arbeidsduur is voorgeschreven dan voor de overige arbeiders.

Naar zich laat aanzien zal door juist gekozen voorschriften met betrekking tot den vorm van de arbeidslijsten, welke volgens de hier ontworpen bepalingen en volgens de aanhangige voorstellen tot wijziging der Arbeidswet zullen zijn op te maken, kunnen worden bereikt, dat een werkgever, die krachtens beide wetten tot het opmaken van eene arbeidslijst verplicht is, met ééne lijst zal kunnen volstaan. Met het oog hierop is ook getracht zooveel mogelijk overeenstemming te brengen in de voorschriften der beide ontwerpen met betrekking tot de arbeidslijsten.

Bij art. 12 is rekening ernede gehouden, dat een steenhouderspatroon niet zelden in verschillende gemeenten werken heeft uit te voeren.

Artikel 13. De werkgever behoort zorg te dragen, dat als werktijden en rusttijden voor de onderneming gelden die tijden, die als zoodanig op de arbeidslijst zijn vermeld.

Het gemis van eene bepaling in de Arbeidswet, krachtens welke het bedrijfshoofd verplicht is zich aan de regeling, in eene eenmaal vastgestelde arbeidslijst vervat, te houden, heeft tot dusver de toezicht houdende ambtenaren ernstig belemmerd in het constateeren van overschrijding van den bij de wet toegestane arbeidsduur in zeer vele gevallen, waarin op goede gronden vermoed kon worden, dat overtreding plaats had. De ervaring heeft geleerd, dat de arbeidslijsten als controle-middel zeer geringe waarde hebben, indien het bedrijfshoofd straffeloos daarvan kan afwijken. Ten einde ontduiking tegen te gaan bepaalt het tweede lid van dit artikel, dat de werkgever heeft zorg te dragen, dat een arbeider zich noch tusschen het uur van einde en dat van aanvang van zijn dagelijkschen werktijd, noch gedurende zijne rusttijden mag *bevinden* op eene plaats, waar voor de onderneming wordt gewerkt of pleegt te worden gewerkt. Bij het derde lid van dit artikel wordt op deze bepaling eene uitzondering gemaakt voor het geval aan het bedrijfshoofd, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 17, vrijstelling is verleend van de verplichting, bedoeld bij artikel 6, eerste lid sub II, tot het inrichten en beschikbaar stellen van schaftlokalen. Wanneer een schaftlokaal aanwezig is, zullen de arbeiders zich in den regel gedurende de rusttijden daar ophouden. Is echter een dergelijk lokaal niet beschikbaar en worden de arbeiders genoodzaakt zich gedurende den rusttijd buiten de werkplaats te begeven, dan zouden zij allicht verplicht zijn

ook bij slechte weersgesteldheid in de open lucht te blijven of hun toevlucht in een herberg zoeken. In een dergelijk geval kan het wenschelijk zijn, dat de werklieden gedurende den rusttijd op de werkplaats kunnen verblijven. Hiertoe zonder meer bij de wet vergunning te geven, wanneer vrijstelling is verleend van de voorschriften omtrent het beschikbaar stellen van schaftlokalen, is echter niet gewenscht. Naar omstandigheden zal moeten worden gehandeld. Het is zeer wel mogelijk, dat arbeiders nabij de werkplaats wonen, zoodat zij zich in de rusttijden zonder bezwaar ook bij ongunstig weer naar huis kunnen begeven. De afstand tusschen woning en werkplaats kan ook van dien aard zijn, dat zij gedurende de langdurige rusttijden wel, gedurende de kortere geen voldoende gelegenheid hebben om deze in hunne woning door te brengen. Door de noodige ontheffing van de verplichting, bij het 2e lid opgelegd, door het districtshoofd der arbeidsinspectie te doen verleenen, wordt gelegenheid gegeven met die verschillende bijzondere omstandigheden rekening te houden. Intusschen zal — ook wanneer die ontheffing is verleend — het bedrijfshoofd ervoor hebben zorg te dragen, dat de arbeider gedurende zijn rusttijd niet verblijft op eene plaats, waar alsdan voor de onderneming steenhoudersarbeid wordt verricht.

Artikel 14. Voor de toelichting van dit artikel moge worden verwezen naar hetgeen in het algemeen gedeelte dezer memorie op bladz. 4 is aangeteekend.

Zooals het voorschrift luidt, zal het worden overtreden door een ieder, die den bij dit artikel verboden vorm van vergoeding „geeft”, dus niet enkel door het bedrijfshoofd of zijn opzicht houdend personeel.

Artikel 17. Deze bepaling komt in hoofdzaak overeen met artikel 26, eerste lid, der Veiligheidswet, behoudens dat eene vrijstelling niet zal kunnen worden verleend voor werkplaatsen, binnen één jaar na het tijdstip van afkondiging van den algemeenen maatregel van bestuur in gebruik genomen, doch slechts voor die werkplaatsen, welke binnen 6 maanden na dat tijdstip zijn in gebruik genomen. Deze termijn schijnt voldoende lang.

De vrijstelling zal alleen *door* (niet ook *vanwege*) den Minister kunnen worden verleend; in de practijk zal zich de behoefte aan eene bepaling, krachtens welke die bevoegdheid door den Minister aan anderen zou kunnen worden overgedragen, zooals op grond van artikel 26 der Veiligheidswet kan geschieden, vermoedelijk niet doen gevoelen.

Is de vrijstelling voorwaardelijk verleend, dan zal zij kunnen worden ingetrokken, indien een of meer der voorwaarden niet worden nageleefd.

Naast deze bepaling komt den ondergeteekende eene strafbepaling op de verplichte nakoming der gestelde voorwaarden wenschelijk voor. Intrekking toch der vrijstelling zou in sommige gevallen een zoo krasse maatregel kunnen zijn, dat daartoe bezwaarlijk zou kunnen worden overgegaan.

Artikel 18. Ten aanzien van de in dit artikel vervatte bepalingen omtrent de strafrechtelijke aansprakelijkheid moge worden verwezen naar hetgeen omtrent dit onderwerp in het algemeen gedeelte dezer Memorie is aangeteekend (vgl. bladz. 5).

Artikel 19. Verdubbeling der hier bedreigde straffen kan plaats hebben, niet alleen bij eene vroegere onherroepelijke veroordeeling, maar ook indien het vroegere vonnis bij verstek is geweest en de daarbij opgelegde boete is betaald. Volgens de bestaande jurisprudentie (arrest van den Hoogen Raad van 30 November 1908, *Weekblad van het Recht* n°. 8776) wordt in zulk geval de veroordeeling geacht niet onherroepelijk te zijn geworden.

Artikelen 20 en 21. Ter verklaring van de redenen waarom bij art. 20 een hooger strafmaximum is gesteld dan bij art. 21

Bepalingen tot beveiliging van werklieden bij steenhouwersarbeid.

en bij laatstgenoemd artikel de mogelijkheid wordt opengesteld hechtenis in plaats van gevangenisstraf op te leggen, moge het volgende worden opgemerkt.

Dat een arbeider opzettelijk van een vervalschte of niet voor hem bestemde kaart gebruik maakt, zal — naar zich laat aanzien — voorkomen, wanneer het hem moeilijk valt in een ander bedrijf dan het steenhouwersvak werk te vinden en hem op grond van zijn gezondheidstoestand een steenhouwerskaart geweigerd is, of hij zich wil onttrekken aan het geneeskundig onderzoek uit vrees, dat dit zijn lichamelijke ongeschiktheid voor het vak zou aantoonen. Hoewel tegen dergelijke handeling streng moet worden opgetreden, te strenger naar mate minder dringende omstandigheden er aanleiding toe gaven, toch schijnt de arbeider, die zich aan zulk een feit schuldig maakt, minder te laken dan hij, die voor een ander een steenhouwerskaart valscheijk opmaakt of vervalscht. Voor hem zelf bestond geen noodzaak de valscheid te plegen. Bovendien kan zijn daad belangrijk nadeel toebrengen aan den arbeider, voor wien de kaart bestemd is, doordat deze in de gelegenheid wordt gesteld zich te onttrekken aan de bescherming, welke de wet hem wil verlenen. De bepaling, dat de werkgever voor elken steenhouwer, dien hij in dienst heeft, in het bezit moet zijn van eene steenhouwerskaart, wordt toch uitsluitend in het belang der arbeiders voorgesteld. Zij heeft ten doel te voorkomen, dat iemand tot steenhouwersarbeid wordt toegelaten, voor wien die arbeid bijzonder nadeelig zoude zijn.

Artikelen 22 tot en met 24. Deze bepalingen komen in hoofdzaak overeen met de artt. 18—20 der Arbeidswet zooals deze zullen luiden, nadat de aanhangige voorstellen tot wijziging dier wet zullen zijn bekrachtigd.

Artikel 27. Dit artikel komt overeen met artikel 25 der Veiligheidswet, zooals dat is gewijzigd bij artikel VII van de wet van 1 Juli 1909 (*Staatsblad* n°. 245) tot wijziging der Veiligheidswet.

Artikel 28. Ten aanzien van eene steenhouwerswerkplaats, waar tien of meer personen plegen te verblijven of een krachtwerktuig wordt gebezigd, zou twijfel kunnen rijzen, omtrent de vraag, welke wettelijke bepalingen daarop van toepassing zijn. Krachtens dit artikel zal zulk eene werkplaats uitsluitend

vallen onder de bepalingen van dit ontwerp, voor zooveel betreft punten bij het ontwerp geregeld. Ten aanzien evenwel van die punten, waaromtrent de Veiligheidswet wel, doch dit ontwerp geene voorschriften bevat, zal de Veiligheidswet van toepassing zijn.

Artikel 29. Indien een persoon in dienst van een publiekrechtelijk lichaam voor dat lichaam werkzaamheden verricht als bedoeld in art. 1 sub *a*, kan niet gezegd worden, dat die werkzaamheden geschieden ten behoeve van de onderneming van een ander. Zonder een uitdrukkelijk voorschrift, dat bepaalt, dat in zulk een geval die persoon geacht wordt steenhouwersarbeid te verrichten, zouden ten aanzien van die werkzaamheden de bepalingen van het ontwerp niet toepasselijk zijn.

Artikel 31 1ste en 2de lid. De bij artikel 4 in verband met artikel 2 van het ontwerp aan den werkgever opgelegde verplichting zal eerst kunnen aanvangen eenigen tijd, nadat de overige bepalingen van het ontwerp in werking zullen zijn getreden. Immers zal eene steenhouwerskaart eerst worden uitgereikt na geneeskundig onderzoek van den betrokken werkman of — in het geval bedoeld in het 3de lid van dit artikel — na een onderzoek, in te stellen door het districtshoofd der arbeidsinspectie, waarmede natuurlijk eenige tijd gemoeid is.

3de—5de lid. Ter toelichting van deze voorschriften moge verwezen worden naar hetgeen hieromtrent in het algemeen gedeelte dezer memorie (blz. 3) is aangeteekend.

De beslissing van het districtshoofd der arbeidsinspectie, of aan een steenhouwer eene in het derde lid bedoelde verklaring kan worden uitgereikt, is, voor den betrokkene van groot gewicht, vooral indien hij bij een geneeskundig onderzoek tot het verrichten van steenhouwersarbeid ongeschikt zou worden geoordeeld. Het komt daarom billijk voor, indien het districtshoofd van meening is, de bedoelde verklaring niet te kunnen afgeven, aan den werkman recht van beroep toe te kennen op den Minister.

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*

A. S. TALMA.